

ЩОДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В СУСПІЛЬСТВІ

ON THE ISSUE OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL ENFORCEMENT OF THE RIGHT TO PEACEFUL ASSEMBLY IN SOCIETY

Кобрусєва С.А., к.ю.н.,
доцент кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Забезпечення права на мирні зібрання в Україні, в двигуні Європейських перегонів великої політики, породжує високу активність волевиявлення та захисту прав та свобод громадян.

Географічно – політичне місце України, диктує не простий а інколи трагічний шлях соціально – політичного руху соціуму громадян – брати безпосередню участь у вирішенні економічних та соціальних проблем.

З урахуванням процесів становлення держави та тривалого реформування різних державних інституцій, свобода та право громадян на мирні зібрання, ставить перед органами влади питання відповідності активності громадян у вирішенні своєї участі на державному та регіональному рівнях, відстоювання своїх інтересів шляхом вираження та донесення поглядів та незгоди до державних та місцевих структур влади. Постає питання законодавчого та практичного регулювання такого болючого питання як відносини влади та суспільства шляхом урегулювання проведення мирних зібрань та активних «без зброї» акцій впливу на державні установи різного рівня. З урахуванням міжнародного досвіду, пропонуються алгоритми та механізми забезпечення права на мирні зібрання, які своєю складовою становлять можливість контролю спеціалізованих уповноважених органів за реалізацією права громадян на мирні зібрання та звернення до Європейського суду з прав людини у разі порушених прав та свобод громадян. Оскільки впровадження європейських стандартів є однією з передумов інтеграції України в європейський правовий простір.

Оскільки право на свободу мирних зібрань не може бути реалізованим за відсутності кореспондуючих обов'язків, покладених на державу в особі її уповноважених органів, аналіз норм Конституції та законів України, дозволив виокремити такі органи у категорію суб'єктів владних повноважень забезпечення права на мирні зібрання.

Ключові слова: мирні зібрання, порушення права на мирні зібрання, суб'єкти забезпечення права на мирні зібрання, державні органи.

Ensuring the right to peaceful assembly in Ukraine, in the engine of the European race for big politics, generates high activity of expression of will and protection of the rights and freedoms of citizens.

Geographical – political place of Ukraine, dictates not simple and sometimes tragic way of social – political movement of a society of citizens – to take a direct part in the decision of economic and social problems.

Taking into account the processes of state formation and long-term reform of various state institutions, the freedom and right of citizens to peaceful assembly raises before the authorities the question of compliance of citizens' activity in deciding their participation at the state and regional levels, defending their interests by expressing views and disagreements. and local authorities.

There is a question of legislative and practical regulation of such a painful issue as the relationship between government and society by regulating the holding of peaceful assemblies and active "unarmed" actions of influence on government agencies at various levels. Taking into account international experience, algorithms and mechanisms for ensuring the right to peaceful assembly are proposed, which include the possibility of control of specialized authorized bodies over the exercise of citizens' right to peaceful assembly and appeal to the European Court of Human Rights in case of violated rights and freedoms.

Because the implementation of European standards is one of the prerequisites for Ukraine's integration into the European legal space.

Since the right to freedom of peaceful assembly cannot be exercised in the absence of corresponding responsibilities imposed on the state by its authorized bodies, the analysis of the Constitution and laws of Ukraine allowed to separate such bodies into the category of subjects of power to ensure the right to peaceful assembly.

Key words: peaceful assemblies, violation of the right to peaceful assembly, subjects of ensuring the right to peaceful assembly, state bodies.

Вступ. Проблема дотримання прав і свобод громадян в Україні особливої актуальності набули через численні акції протесту, які відбуваються як правило із політичних мотивів, в умовах зміни політичних режимів в Україні, а разом з тим і з інших мотивів реалізації права на мирні зібрання, які відбуваються в Україні. Таким чином, хочемо зазначити, що в умовах сьогодення, де право громадянина захищається міжнародними нормами, питання права громадян на мирні зібрання привертає увагу науковців, серед яких: М.О. Баймуратов, В.В. Букач, О.В. Васьковська, Т.І. Гудзь, М.М. Денісова, О.С. Денісова, О.Ю. Дрозд, В.В. Заросило, О.В. Колісник, А.Т. Комзюк, Р.О. Куйбіда, М.І. Логвиненко, С.М. Міщенко, О.Б. Онишко, В.Д. Остапенко, В.Г. Поліщук, Е.Є. Регушевський, М.Л. Середа, М.І. Смокович. Однак питання, що розкриває застосування практики ЄСПЛ, в частині забезпечення громадянам розгляду справ залишається недостатньо дослідженим та такими, що потребують подальшого вивчення.

Постановка проблеми. Проблематика захисту права на мирні зібрання та практика судових справ з цього напрямку є надзвичайно актуальною. Оскільки суди при вирішенні справ даної категорії повинні досконало та ретельно досліджувати законодавчу базу та докази, котрі надаються разом із позовною заявою позивачами. І тому

дуже важливим є розгляд даного питання, вивчення існуючих недоліків з якими зустрічається суд при розгляді позову та винесенні рішення по справі.

Дотримання свободи зібрань набула в Україні особливої актуальності через численні акції протесту, які вже неодноразово відбувалися в Україні. Дотепер правове забезпечення права на мирні зібрання продовжує розвиватися неоднорідно і нерідко залежить від соціально-політичної ситуації в країні.

Водночас слід зазначити, що питання адміністративно-правового регулювання права на мирні зібрання та кількість судових спорів щодо реалізації права громадян на мирні зібрання складають значну та складну практику діяльності адміністративних судів.

Тому дане дослідження надзвичайно важливе, в частині методологічного, теоретичного та практичного аспекту забезпечення права на мирні зібрання та вирішення адміністративних справ з реалізації права на мирні зібрання.

Результати дослідження. Беручи увагу те що мирні зібрання є виявом своїх думок то до норм що відносяться до регулювання права на мирні зібрання, можна віднести ст. 34 Конституції відповідно до якої кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [10].

Так, стаття 39 Конституції України визначає мирні заходи як збори, мітинги, походи і демонстрації. Необхідно зазначити, що цей перелік не є вичерпним. Так, Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України) визначає мирні зібрання як збори, мітинги, походи, демонстрації тощо, тобто передбачає можливість прояву мирних зібрань в інших формах. КАС України визначає особливості провадження у справах за адміністративними позовами органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних. Саме в даній статті визначається що проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій тощо, є вираженням права на свободу мирних зібрань [11].

Громадяни залежно від своїх переконань реалізують право на мирні зібрання за визначеною метою, з приводу якої і об'єднуються для захисту релігійних прав, молодіжних прав, освітніх прав, трудових прав, спортивних прав, автомобільних прав, та інші, які розподіляють учасників на різні категорії суб'єктів що виступають мирно, без зброї для відстоювання та захисту своєї позиції. Права учасників мирних зібрань регулюються Законами України «Про молодіжні організації», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про освіту», «Про професійні спілки їх права та гарантії діяльності», «Про фізичну культуру та спорт» та іншими нормами.

В свою чергу Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” виділяє лише загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення. Відповідно до вимог ст. 38 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» та ст. 25 Закону «Про місцеві державні адміністрації» [12] до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад та місцевих державних адміністрацій належить вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням громадського порядку при їх проведенні. З метою забезпечення цього обов'язку органів влади організатори мирного зібрання подають повідомлення про його проведення. Тому органи влади не можуть перекладати ці організаційні обов'язки (забезпечення порядку, санітарного благополуччя, прибирання території тощо) на організаторів мирного зібрання.

Гарантії забезпечення права на мирні зібрання хоч і встановлює невелике коло чинних норм, які визначають суб'єктів у сфері забезпечення мирних зібрань, що закріплені у окремих нормативно-правових актах які нами наведено вище, але бувають і протиріччя у змісті деяких прав.

В частині забезпечення права на мирні зібрання, можемо виділити категорії учасників мирних зібрань: організатори; ініціатори; учасники; органи державної влади загальної компетенції; органи публічної влади; правоохоронні органи та органи спеціальної компетенції.

Також суб'єкти можна поділити на ті, які забезпечують порядок проведення масових заходів і громадської безпеки, зокрема такі:

- Верховна Рада України, яка формує законодавчу базу в сфері забезпечення мирних зібрань;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство внутрішніх справ, яке забезпечує порядок і публічну безпеку, охорону та захист прав і свобод громадян;
- Національна гвардія України;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій;
- Служба безпеки України;
- Національна поліція (слідчі підрозділи, підрозділи дізнання, підрозділи превентивної діяльності) – безпосередньо виконує охорону громадського порядку на місці проведення мирних зібрань;
- судові органи;

– місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;

– громадські формування з охорони громадського порядку;

– громадяни, громадські об'єднання.

Суб'єкти забезпечення права на мирні зібрання – це фізичні та юридичні особи, а саме громадяни, громадські або релігійні організації, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування та судові органи, котрі згідно норм чинного законодавства виступають учасниками суспільно-правових відносин, тобто приймають участь у процесах, пов'язаних із реалізацією та проведенням мирних зібрань і обмеження такого права.

В якості підстави класифікації суб'єктів адміністративного права у сфері забезпечення права на мирні зібрання найбільш доцільним видається розглядати їх правове становище в системі публічного адміністрування. В даному випадку мова йде як про суб'єктів, наділених державно-владними повноваженнями, так і суб'єктів, не наділених такими повноваженнями. Таким чином, варто класифікувати суб'єктів права на мирні зібрання на дві великі групи: до першої групи суб'єктів належать публічні (владні) суб'єкти, до другої групи – приватні суб'єкти, такі, що не володіють владними повноваженнями.

Можна зазначити, що суб'єкти владних повноважень забезпечення права на мирні зібрання – це органи державної влади, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції з гарантування та створення безперешкодних умов для реалізації прав на мирні зібрання.

У статті 39 Конституції України визначено необхідність завчасного сповіщення органів влади про проведення мирного зібрання. Це необхідно, зокрема, для того, щоб органи влади подбали про безпеку учасників мирного зібрання та захист їхніх прав. Таке повідомлення дозволить органам місцевої влади вжити заходів щодо забезпечення громадського правопорядку та захисту учасників мирного зібрання, змінити схеми руху транспорту (у разі потреби), організувати роботу пожежної, медичної та комунальної служб. У повідомленні слід зазначити ім'я організатора та його контактні дані, місце проведення та час початку, прогностовану кількість учасників, форму проведення мирного зібрання та спеціальну апаратуру, що буде використовуватись. Повідомлення про проведення мирного зібрання слід подавати у разі, якщо воно відбуватиметься у м. Києві чи Севастополі – до міської адміністрації; у решті міст, селищ, смт – до виконкому міської/селищної ради; за межами населеного пункту – до відповідної районної чи обласної адміністрації; Спосіб подачі повідомлення: рекомендований лист; телеграма; подання через канцелярію безпосереднього органу влади. Місцева влада не має повноважень заборонити проведення мирного зібрання. Це може зробити лише суд. У разі, якщо орган влади звернувся до суду з проханням заборонити проведення мирного зібрання, суд зобов'язаний залучити організатора до участі у справі та повідомити про час та місце проведення судового засідання. Також місцева влада не може вирішувати де проводити мирне зібрання чи змінювати його маршрут. Повідомленням про проведення мирного зібрання Ви лише інформуєте владу, аби вона подбала про безпеку учасників зібрання.

Аналізуючи норми КАС України, що врегульовують порядок проведення мирних зібрань, зосереджуємо увагу що мирне зібрання може бути заборонене судом у випадку реальної загрози порушення публічного порядку, загрози життю та здоров'ю громадян, національної безпеки.

Організатор мирних зібрань має право звернутися до адміністративного суду за місцем проведення заходу з позовною заявою про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання з боку органів влади, якщо такий факт мав місце, а організатором в свою чергу вчасно було повідомлено про проведення таких заходів.

Оскільки відповідно до Конституції України та Кодексу адміністративного судочинства є передбачена процедура звернення з позовною заявою організатора зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших мирних зібрань, які звернутись до адміністративного суду за місцем проведення цих заходів із позовною заявою про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань з боку органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, повідомлених про проведення таких заходів, мають законне право відстояти свою позицію.

Однак у вітчизняних реаліях, в умовах перманентного реформування судової системи, низького рівня довіри до рішень, що приймають судді, найбільш ефективним інструментом забезпечення права на мирні зібрання є належне нормативне підґрунтя.

Висновки.

Резюмуючи наші положення, хочемо зазначити що забезпечення контролю, та дієвого механізму за дотриманням міжнародних вимог та стандартів прав та свобод людини, шляхом залучення громадськості є невідомою частиною декомуністичного суспільства.

Основним моментом є тривалість та складність судової реформи, рудоменталізм та не прийнятність принципово та безповоротно – судової влади, як самостійної та незалежної. Що визначає першочерговим завданням визначення механізму забезпечення права громадян на мирні зібрання, для руху до інтеграції в європейський простір.

Тому зосереджуємо увагу на врегулюванні недопущення управлінських обмежень представниками органів державної влади права на мирні зібрання в умовах законодавчої невизначеності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Формування концепції громадянського суспільства в умовах демократизації. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/25.pdf.
2. Крусян А. Громадянське суспільство в Україні як передумова сучасного українського конституціоналізму: поняття і тенденції розвитку. Право України. – 2014. – №4. – С. 17–25.
3. Лотюк О. До проблеми розуміння функцій громадянського суспільства. Право і громадянське суспільство. – 2013. – № 2. – С. 96–103.
4. Розік Н. Мирні зібрання як форма політичної участі громадян України. – Режим доступу до ресурсу: URL: <http://social-science.com.ua/article/1259>.
5. Ставнійчук М., Кулик В., Мудрак Л. Влада громадянське суспільство: системний збій. – Режим доступу до ресурсу: <https://dt.ua/internal/vlada-gromadyanskesuspilstvosistemniy-zbiy.html>.
8. Васильченко О. Свобода зібрань як прояв політичної багатоманітності громадянського суспільства. – Режим доступу до ресурсу: URL: http://vjhr.sk/archive/2016_6/part_2/7.pdf.
9. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
10. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст. (поточна редакція – Редакція від 15.08.2020, підстава-808-IX)
11. Про місцеве самоврядування в Україні // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97>.
12. Про свободу совісті та релігійні організації // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.